

Valstybinio audito ataskaitos santrauka

AR VAIKŲ GLOBOS SISTEMA ATITINKA GLOBOJAMO VAIKO GERIAUSIUS INTERESUS?

2014 m. sausio 31 d. Nr. VA-P-10-3-1

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

SADM, ministerija – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

SPPD – Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

GIMK programa – Globėjų (rūpintojų) ir įtėvių paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo programa.

VVTAIT – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

VTAS – savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyrius (tarnyba).

VGN – vaikų globos namai.

SPIS – socialinės paramos šeimai informacinė sistema.

MGL – minimalus gyvenimo lygis.

Vaikas – tai žmogus, neturintis 18 metų¹, jeigu pagal įstatymus jo pilnametystė nepripažįstama anksčiau (vaikas emancipuojamas²).

Likęs be tėvų globos vaikas – tai toks vaikas:

- kurio abu tėvai arba turėtas vienintelis iš tėvų yra miręs;
- kurio abu tėvai arba artimieji giminaičiai nežinomi (rastas vaikas);
- kurio turimas vienintelis iš tėvų arba abu tėvai yra dingę ir paskelbta jų paieška;
- kurio turėtas vienintelis iš tėvų arba abu tėvai teismo paskelbti mirusiais arba pripažinti nežinia kur esančiais;
- kurio turimas vienintelis iš tėvų arba abu tėvai nustatytą tvarka pripažinti neveiksniais;
- kurio tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų laikinai negali juo rūpintis dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių;
- kurio tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nesirūpina, nesidomi vaiku, jo neprižiūri, netinkamai auklėja, naudoja fizinį ar psichinį smurtą, ir dėl to kyla pavojus vaiko saugumui, ir kuris įstatymų nustatyta tvarka paimtas iš šeimos (kol teismo tvarka vaikas bus atskirtas nuo tėvų);
- nuo kurio radimo dienos per 3 mėnesius nenustatyti tėvystės ar artimos giminystės ryšiai;
- kuris įstatymų nustatyta tvarka yra atskirtas nuo tėvų;
- kurio tėvams (tėvui ar motinai) įstatymų nustatyta tvarka laikinai ar neterminuotai apribota tėvų (tėvo ar motinos) valdžia.

Vaiko globa (rūpyba) – likusio be tėvų globos vaiko, įstatymų nustatyta tvarka patikėto fiziniam arba juridiniam asmeniui, priežiūra, auklėjimas ir ugdyimas, kitų jam tinkamų dvasiškai ir fiziškai augti sąlygų sudarymas ir palaikymas, jo asmeninių, turtinių teisių ir teisėtų interesų gynimas ir atstovavimas jiems. Globa vaikui nustatoma iki 14 m., rūpyba – nuo 14 m.

Globojamas (rūpinamas) vaikas – vaikas, kuriam įstatymų nustatyta tvarka nustatyta globa (rūpyba).

¹ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996-03-14 Nr. I-1234, 2 str.

² Nepilnametis pripažįstamas veiksniu pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.9 str.

Vaiko globėjas (rūpintojas):

- nuolat Lietuvos Respublikos teritorijoje gyvenantis fizinis asmuo (toliau – fizinis asmuo), kuris įstatymų nustatyta tvarka paskirtas užtikrinti likusio be tėvų globos vaiko priežiūrą, auklėjimą, atstovavimą jam, jo teisėms ir teisėtiems interesams;
- šeimyna, valstybės ar savivaldybių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir fizinių asmenų įsteigta vaikų globos įstaiga, įregistruota Juridinių asmenų registre (toliau – juridinis asmuo) ir įstatymų nustatyta tvarka turinti užtikrinti likusio be tėvų globos vaiko priežiūrą, auklėjimą, atstovavimą jam, jo teisėms ir teisėtiems interesams.

Artimieji giminaičiai – jais pripažįstami tiesiosios linijos giminaičiai iki antrojo laipsnio imtinai (tėvai ir vaikai, seneliai ir vaikaičiai) ir šoninės linijos antrojo laipsnio giminaičiai (broliai ir seserys)³.

Tėvų valdžia suvokiama kaip visuma tėvų teisių ir pareigų savo nepilnamečiams vaikams. Už tėvų valdžios nepanaudojimą taikoma teisinė atsakomybė, numatyta įstatymuose. Tėvų valdžios apribojimo institutas pakeitė seniau galiojusį tėvystės (motinystės) teisių atėmimą.

Socialinės rizikos šeima – šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, gaunamą valstybės paramą panaudoja ne šeimos interesams ir todėl kyla pavojus vaikų fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi ir saugumui. Socialinės rizikos šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba).

Laikinas ar neterminuotas tėvų valdžios apribojimas teismo gali būti taikomas, esant tėvų kaltei: jei jie vengia vykdyti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiauja savo valdžia, žiauriai elgiasi ir t. t. Apribojus tėvų valdžią laikinai ar neterminuotai, tėvams sustabdomos asmeninės ir turinės teisės, pagrįstos giminyste ir nustatytos įstatymų. Išlieka teisė matytis su vaiku, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja vaiko interesams. Apribojus tėvų valdžią neterminuotai, be atskiro tėvų sutikimo vaikas gali būti įvaikintas. Neterminuotas tėvų valdžios apribojimas taikomas, kai tėvai / vienas iš jų daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina ir nėra tikimybės, kad padėtis pasikeis.

Vaikų globos namai – stacionari socialinių paslaugų įstaiga, finansuojama iš valstybės ar savivaldybės biudžeto, globojamo (rūpinamo) vaiko atstovas pagal įstatymą, kuri turi užtikrinti globojamam (rūpinamam) ir laikinai globos namuose apgyvendinamam vaikui globos (rūpybos), ugdymo (mokymo, lavinimo ir auklėjimo), socialines paslaugas, sudaryti kitas jam tinkamas sąlygas ir palaikyti aplinką, kurioje jis galėtų saugiai augti, vystytis ir tobulėti, pasiruoštų savarankiškam gyvenimui visuomenėje.

„Savas asmuo“ – globos namų darbuotojas, kuris jaunuoliui, pradėjusiam gyventi savarankiškai, pagal poreikį, bet ne ilgiau kaip trejus metus, suteikia paramą ieškant darbo, kreipiantis į įvairias institucijas, pataria ir konsultuoja kitais savarankiško gyvenimo klausimais.

Šeimyna – pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, įprastoje šeimos aplinkoje globojantis vaikus, netekusius tėvų globos. Bendras vaikų skaičius šeimynoje kartu su savais vaikais – ne daugiau kaip 12. Tam tikrais atvejais vaikų skaičius gali būti didesnis, esant neišskiriamiems broliams ir seserims, arba mažesnis, jeigu globojamas vaikas turi negalią.

³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 3.135 str.

Vaikų globos namų šeimyna – šeimynų principu veikianči vaikų globos įstaigos struktūrinė dalis, kurią sudaro socialinis darbuotojas (-ai) / socialinis pedagogas (-ai) ir vaikai. Vaikų socialinės globos namų (netaikoma socialinės globos namams, vaikams ir jaunimui su negalia) šeimynoje (grupėje) gyvena ne daugiau kaip 12 vaikų (nuo 2015 metų – 8). Jeigu šeimynoje (grupėje) apgyvendinamas likęs be tėvų globos vaikas su negalia, šeimynoje (grupėje) vaikų skaičius yra ne didesnis kaip 10 vaikų (nuo 2015 metų – 6). Socialinės globos namų vaikams ir jaunimui su negalia šeimynoje (grupėje) gyvena ne daugiau kaip 8 vaikai (nuo 2015 metų – 6). Išskirtiniais atvejais socialinės globos namuose gali būti formuojamos didesnės šeimynos (grupės), pagal poreikį ir galimybes, brolius ir seseris apgyvendinant kartu. Jei tokioje šeimynoje (grupėje) apgyvendinamas ir likęs be tėvų globos vaikas su negalia, šeimynoje (grupėje) negali būti daugiau kaip 10 vaikų, jei tokia grupė formuojama socialinės globos namuose vaikams ir jaunimui su negalia, šeimynoje (grupėje) negali būti daugiau nei 8 vaikai (nuo 2015 metų).⁴

Šeimoje ir bendruomenėje teikiama globa – paslaugos, kurios suteikia vaikui galimybę augti šeimoje, o ne įstaigoje, alternatyva institucinei globai.

Deinstitucionalizacija – vaikų ir suaugusiųjų globos ir paramos būdų pakeitimas, transformuojant kai kurias arba visas ilgalaikės globos įstaigas šeimoje ir bendruomenėje teikiamomis paslaugomis.

Savarankiškas gyvenimas – savarankiškas savo būsto, maisto, profesinio ir darbinio užimtumo bei kitų svarbių poreikių tenkinimas.

⁴ Socialinės globos normų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007-02-20 įsakymu Nr. A1-46 (2012-12-11 Nr. A1-566 redakcija), patvirtinto Socialinės globos normų aprašo 1 priedas, 5.8–5.11 p.

SANTRAUKA

Lietuvoje 2012 m. iš 10,6 tūkst. globojamų vaikų 6,5 tūkst. globojami šeimoje (57 proc.), 4,1 tūkst. (39 proc.) – globos įstaigoje ir 407 vaikai (4 proc.) – šeimynoje.

Lietuvoje ir Europoje atlikti tyrimai parodė, kad institucinė globa visada lemia žemesnę gyvenimo kokybę nei kokybiškos bendruomenėje teikiamos paslaugos ir dažnai lemia socialinę atskirtį visam gyvenimui⁵. PSO ir JTO užsakytu atlikti vaikų ankstyvosios raidos moksliniai tyrimai rodo, kad labai mažų vaikų atveju net gana trumpas įstaigoje praleistas laikotarpis gali neigiamai paveikti smegenų vystymąsi ir lemti visą gyvenimą trunkančias neigiamas pasekmes vaikų emocinei gerovei ir elgesiui⁶. Dėl šių priežasčių ir remiantis Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija ir kitais žmogaus teisių dokumentais, institucionalizacija vis plačiau pripažįstama kaip ydinga politika ir žmogaus teisių pažeidimas.

Lietuvos Respublika, ratifikavusi 1995 m. Vaiko teisių konvenciją, įsipareigojo užtikrinti tėvų globos netekusiam vaikui ypatingą valstybės teikiamą apsaugą ir paramą. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas 2006 m. pateikė rekomendacijas Lietuvai dėl Vaiko teisių apsaugos konvencijos įgyvendinimo, tarp jų ir dėl vaiko globos:

- užtikrinti, kad vaikai institucijose būtų apgyvendinami tik išimtiniais atvejais ir tik vaiko interesais;
- skatinti globą šeimoje;
- siekti, kad vaikai, kurie apgyvendinami vaikų globos namuose gyventų mažomis grupėmis, o aplinka atitiktų namų aplinką;
- teikti tikslines paslaugas vaikams, kurie pagal amžių ruošiasi palikti vaikų globos namus ir pradėti savarankišką gyvenimą.

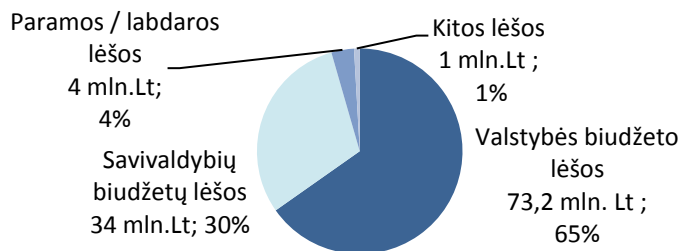
Lietuvoje siekis teikti prioritetą vaiko globai šeimoje ir reformuoti vaikų globos sistemą buvo įtvirtintas Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonėse ir Seimo nutarimu 2003 m. patvirtintoje Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje, tačiau vaikų globos sistemos reforma pradėta 2007 m. ir nebaigta iki šiol. Vakarų ir Šiaurės Europos šalyse globos sistemos pertvarka vyko 1970–1990 m., dėl to gerokai sumažėjo globos namų ir padaugėjo šeimose globojamų vaikų. Reformos įvykdytos Centrinės ir Rytų Europos šalyse (pvz.: Slovakijoje, Gruzijoje, Estijoje, Moldovoje, Bulgarijoje). Lietuvoje 2013 m. veikė 143 vaikų globos paslaugas teikiantys juridiniai asmenys, iš jų didžioji dalis (95, arba 66 proc.) – stacionarios vaikų globos įstaigos, 48 (34 proc.) – šeimynos. Šeimynos veikė mažiau nei pusėje savivaldybių – 28.

Pagal apklaustų įstaigų duomenis, vaikų globos organizavimui stacionarioms vaikų globos įstaigoms⁷ 2012 m. iš viso skirta per 112 mln. Lt (1 pav.).

⁵ Vaiko teisių padėtis Lietuvos stacionariose globos ir ugdymo įstaigose, 2006.

⁶ Bendrosios europinės gairės dėl perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos. [Žiūrėta 2013-12-30] Prieiga per internetą <http://deinstitutionalisationguide.eu/wp-content/uploads/2013/04/Common-European-Guidelines-Lithuanian-version-EDITED.pdf>.

⁷ Išskyrus globos įstaigas vaikams ir jaunuoliams su negalia.

1 pav. Vaikų globos įstaigų 2012 m. finansavimas pagal šaltinius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vaikų globos įstaigų duomenis

Pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programą (2007–2013 m.) ir kitus finansinius mechanizmus⁸ stacionariose vaikų globos įstaigose įgyvendinami 27 projektai, pasirašyta sutarčių iš viso už 51,8 mln. Lt, didžioji dalis lėšų skirta globos įstaigų infrastruktūros plėtrai (pastatams šiltinti, aikštelėms įrengti, naujų pastatų statybai ir pan.).

Ministerijos duomenimis, 2012 m. globos (rūpybos) išmokoms fiziniams asmenims (šeimoje globojantiems apie 6,5 tūkst. vaikų) mokėti iš valstybės biudžeto buvo skirta 72,4 mln. Lt.

Audito tikslas – įvertinti, ar vaikų globa organizuota efektyviai, atsakant į klausimus:

- ar pasiekti vaikų globos sistemos pertvarkos rezultatai;
- ar vaikų globos organizavimo finansavimas skatina vaiko globą šeimoje ir užtikrina būtinausius vaiko poreikius;
- ar globėjų parinkimas atitinka geriausius vaiko interesus;
- ar pakankamai paruošiama globėjų, kad būtų užtikrinta vaiko globa šeimoje;
- ar vaikų globos namų aplinka užtikrina sąlygas, kuriose vaikas galėtų saugiai augti, vystytis ir tobulėti;
- ar vaikų globos įstaigose vaikai paruošiami savarankiškam gyvenimui, adaptacijai ir integracijai į visuomenę;
- ar pakankama vaikų globos namų ir šeimynų teikiamų socialinių paslaugų priežiūra?

Audituojamas 2011–2012 m. laikotarpis. Tendencijų ir pokyčių analizei naudoti ankstesnių ir 2013 metų duomenys.

Įvertinę surinktus audito įrodymus, teikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas.

IŠVADOS

Esama vaikų globos sistema neefektyvi ir neužtikrina geriausių vaiko interesų, nes:

1. Dėl tinkamai nesuplanuotų ir nevykdytų priemonių didžioji dalis vaikų globos sistemos pertvarkos rezultatų planuota pasiekti iki 2013 m., tačiau nepasiekta, o reformos įgyvendinimo terminas atidėtas beveik aštuoniolikai metų (iki 2030 m.):
 - 1.1. globojamų vaikų dalis ne sumažėjo iki 1 proc., o padidėjo iki 2 proc.; nors beveik 13 proc. (2 proc. punktais daugiau, nei planuota) išaugo dalis vaikų, siunčiamų į globėjų

⁸ Daugiašalį Europos Ekonominės erdvės finansinį mechanizmą (lėšos iš Norvegijos, Islandijos ir Lichtenšteino).

- šeimas, bet daugelį metų iš esmės nesikeičia stacionariose globos įstaigose globojamų vaikų skaičius (apie 4,1 tūkst.) ir dalis (39 proc.) (1.1 poskyris);
- 1.2. neoptimizuotas vaikų globos įstaigų tinklas, jos lieka per didelės, kad galėtų užtikrinti tinkamas vaikai sąlygas: 23 vaikų globos įstaigose gyvena daugiau nei 60 vaikų, mažiau nei 30 vaikų globojama 30-yje globos įstaigų (1.2 poskyris);
 - 1.3. globos įstaigų šeimynose gyvena per didelis vaikų skaičius, kad būtų užtikrintas rezultatyvus darbas su jais: 61 vaikų globos namų šeimynose yra daugiau nei 12 vaikų, šeimynoms, kuriose gyvena vaikų su elgesio ir emocijų sutrikimais, taikomi bendri reikalavimai dėl šeimynų dydžio (1.2 poskyris);
 - 1.4. nustatytas maksimalus 12 vaikų skaičius šeimynose yra per didelis, siekiant teikti kokybiškas paslaugas vaikams. Užsienio šalių praktika rodo, kad siekiant rezultatyvaus darbo, vaikai turi būti globojami mažose grupėse, po 3–5 vaikus (1.2 ir 4.4 poskyris).
2. Esamas vaiko globos organizavimo finansavimas neskatina vaiko globos šeimoje ir neužtikrina geriausių vaiko interesų, nes:
 - 2.1. vaiko globos išmoka (520 Lt) nediferencijuota pagal vaiko poreikius (amžių ir sveikatos būklę), nesikeitė beveik 15 metų, atsižvelgiant į ekonomikos veiksnius (infliaciją ir kt.). Didžioji dalis (50 iš 60) savivaldybių papildomai neremia vaiko globėjų (2.1 ir 2.2 poskyriai);
 - 2.2. 2004–2013 m. pagal ES ir daugiašalį EEE finansinį mechanizmą iš viso 51,8 mln. Lt skirta ir naudojama stacionarių vaikų globos įstaigų infrastruktūros plėtrai (šiltinimui, naujų statybų ir kt.). Užsienio šalių patirtis parodė, kad investicijos į globos įstaigų tinklo plėtrą – vienas iš didžiausių trukdžių globos sistemos deinstitutionalizacijai – pastatytas naujas ar rekonstruotas įstaigas vėliau sunkiau reorganizuoti ar uždaryti. Viešųjų juridinių asmenų – šeimynų nebuvo tarp subjektų, galinčių teikti paraiškas gauti paramą, todėl negalėjo pasinaudoti ES ir kitų finansinių mechanizmų lėšomis šeimynų dalyvių kvalifikacijai kelti (2.3 poskyris);
 - 2.3. vidutinė vieno vaiko globos kaina per mėnesį 2012 m. vaikų globos įstaigoje buvo 2 530 Lt, šeimynose – 1 040 Lt, šeimoje – 520 Lt (2 skyrius).
 3. Vaiko globėjo atranka ne visada užtikrina geriausius vaiko interesus, nes:
 - 3.1. Kai vaikas globojamas šeimoje, teisės aktai nustato globėjo tinkamumo reikalavimus tik vienam asmeniui, skiriamam vaiko globėju. Neįvertinamos visos reikšmingos vaiko gyvenimo sąlygos globėjo šeimoje: kartu su globėju gyvenančių asmenų sveikata, todėl dviejose iš keturių audituotų savivaldybių kartu su vaiko globėju gyveno asmenys, priklausantys nuo alkoholio; neįvertinama, ar šeima įtraukta į socialinės rizikos šeimų sąrašą: 6 savivaldybėse vaiko globėjais paskirti asmenys, patys tinkamai nesirūpinantys savo vaikais, t. y. įtraukti į socialinės rizikos šeimų apskaitą; kartu su globėju gyvenančių asmenų motyvacija globoti vaiką – globėjo šeimos nariai neprivalo išklausti mokymų, kurių metu ji vertinama (3.1 poskyris);
 - 3.2. netikrinama globėjų (artimųjų giminaičių) motyvacija ir pasiruošimas globoti vaiką – jie neprivalo išklausti GIMK įvadinių mokymų, kurių metu vertinama globėjų motyvacija ir pasiruošimas globoti vaiką (3.1 poskyris);
 - 3.3. savivaldybių vaiko teisių skyriams neaišku, kaip vertinti renkama informaciją apie kartu su globėju gyvenančių asmenų teistumą, globėjo pajamas. Todėl dviejose iš keturių audituotų savivaldybių kartu su vaiko globėju gyveno asmenys, teisti už tyčinius nusikaltimus ir / ar globėjais paskirti asmenys, kurie neturėjo nuolatinių pajamų, gyveno iš pašalpų (3.2 poskyris).
 4. Parengiama nepakankamai globėjų – kasmet tėvų globos netenka apie 2 tūkst. vaikų, o parengiama apie 300 globėjų, nes:

- 4.1. trūksta atestuotų socialinių darbuotojų darbui su šeimomis ir šeimynomis, teikiamos paslaugos yra nenuoseklios ir atitolusios nuo globėjų šeimų, todėl dalis globėjų atsisako mokymų, atestuoti socialiniai darbuotojai nedalyvauja vaiko globėjų (artimųjų giminaičių) atrankoje ir globos priežiūroje (4.1, 4.2, 4.3 poskyriai);
- 4.2. trūksta socialinių paslaugų globojamam vaikui ir vaiką globojančiai šeimai, Lietuvoje nesukurta profesionalių globėjų sistema, esamiems vaiko globėjams neteikiamos vadinamosios atokvėpio paslaugos (4.4 poskyris).
5. Dalyje vaikų globos namų nesukurta artima šeimai aplinka ir ne visi gali užtikrinti būtinausius vaiko poreikius:
 - 5.1. 4 iš 6 audituotų vaikų globos namų pastatai dideli, šeimynų gyvenamose patalpose vyrauja vadinamoji koridorių sistema; 14 globos namų turi mažiau negu 14 kv. m. naudingo ploto vienam vaikui, o 20 globos namų turi mažiau negu 6 kv. m. miegamojo ploto vienam vaikui; SPPD 35 globos namuose nustatė 235 pažeidimus: patalpose šalta, vaikai neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, miega bendrose, pereinamose patalpose, trūksta ar sulaužyti baldai, dušai ir tualetai skirti daugiau nei 6 vaikams, vaikai neaprupinti būtinomis higienos priemonėmis, kt. (5.1 poskyris);
 - 5.2. dviejų iš šešių audituotų globos namų vaikams neužtikrinama vaiko teisė į privatumą ir jo orumo apsauga – globos įstaigoje bendri tualetai berniukams ir mergaitėms, dušo kabinos peršviečiamos ar tinkamai neatskirtos nuo bendrų patalpų (5.1 poskyris);
 - 5.3. globos namuose trūksta kvalifikuotų darbuotojų: dirba socialiniai darbuotojai, neturintys reikiamo socialinio ar pedagoginio išsilavinimo (5 savivaldybių ir 5 nevyriausybinuose globos namuose), vienas socialinis darbuotojas (socialinis pedagogas) dirba daugiau kaip su 5 vaikais (50 savivaldybių, 5 valstybinuose, 11 nevyriausybinuose vaikų globos namuose); naktį dirbančiam vienam darbuotojui (socialiniams darbuotojui arba padėjėjui) tenka daugiau kaip 12 vaikų (32 savivaldybių, 4 valstybinuose, 6 nevyriausybinuose globos namuose); globos namai nepakankamai tobulino savo darbuotojų kvalifikaciją (30 savivaldybių, 4 valstybiniai, 6 nevyriausybiniams globos namai); dalis socialinių darbuotojų padėjėjų nėra išklause įžanginių socialinių darbuotojų padėjėjų mokymų (28 savivaldybių, 2 valstybinuose, 10 nevyriausybinuose globos namuose (5.2 poskyris).
6. Vaikai, gyvenantys globos namuose, tinkamai neparengiami savarankiškam gyvenimui, adaptacijai ir integracijai į visuomenę, nes:
 - 6.1. neugdomi vaikų gebėjimai, reikalingi savarankiško gyvenimo pradžiai, pusė apklaustų globos namų neatlieka vaiko savarankiškumo vertinimo ir neplanuoja išsamių pasirengimo priemonių. Tam turi įtakos metodikų trūkumas: 73 proc. apklaustų įstaigų nurodė, kad trūksta savarankiškumo vertinimo metodikų, 48 proc. – vaikų parengimo savarankiškam gyvenimui metodikų, parengtos metodikos neviešinamos (6.1 ir 6.2 poskyriai);
 - 6.2. nepakanka apgyvendinimo ir kitų socialinių paslaugų jaunuoliui, pradėjusiam savarankišką gyvenimą (6.3 poskyris).
7. Nepakankama globą teikiančių subjektų patikrinimų apimtis – beveik 80 proc. vaikų globą teikiančių subjektų per pastaruosius trejus metus dėl globos normų laikymosi nebuvo tikrintos nė karto. Trūksta Socialinių paslaugų priežiūros departamento ir visuomenės sveikatos centrų bendradarbiavimo, keičiantis informacija apie higienos normų pažeidimus globos įstaigose (7 skyrius).

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

1. Siekiant skatinti vaiko globą šeimoje ir mažinti globos įstaigose augančių vaikų skaičių:
 - 1.1. vykdyti konkrečias globos šeimoje skatinimo priemones (tobulinti globėjų paieškos ir mokymo sistemą, kurti profesionalių globėjų sistemą, skatinti šeimynų steigimą savivaldybėse, didinti pagalbos vaikams globojančiai šeimai prieinamumą ir kt.). Sudaryti galimybes šeimynų dalyviams dalyvauti mokymų programose (1, 2, 4 ir 5 išvados);
 - 1.2. inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kuriais būtų diferencijuotas vaiko globos išmokos dydis, atsižvelgus į vaiko amžių ir jo poreikius (2.1 išvada).
2. Siekiant sukurti tinkamas teisinis prielaidas, parinkti geriausiai vaiko interesus atitinkančią globėjų šeimą:
 - 2.1. inicijuoti teisės aktų pakeitimus, užtikrinančius globėjo šeimos tinkamumo globoti vaiką vertinimą: globėjų šeimos gyvenimo sąlygų, globėjų šeimos motyvacijos, šeimos narių sveikatos tikrinimą ir kt. (3.1 išvada);
 - 2.2. nustatyti privalomus mokymus vaiką norintiems globoti artimiems giminaičiams ir parengti jiems pritaikytą (supaprastintą) mokymų modulį (3.2 išvada).
3. Siekiant sukurti teisinis prielaidas geriau organizuoti darbą su globojamu vaiku:
 - 3.1. inicijuoti teisės aktų pakeitimus, numatant mažesnę vaikų skaičių šeimynose ir globos namų šeimynose, kai jose globojami vaikai, turintys emocijų ir elgesio sutrikimų (1.3 ir 1.4 išvados);
 - 3.2. tobulinti darbo laiko sąnaudų normatyvus – numatyti didesnę nei bendras vienam vaikui, turinčiam emocijų ir elgesio sutrikimą, paslaugas teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvą (5.3 išvada).
4. Siekiant sudaryti galimybę padėti jaunuoliams, pradėjusiems savarankišką gyvenimą, geriau integruotis į visuomenę, sukurti šiam tikslui skirtą laikino apgyvendinimo ir individualaus socialinio darbo sistemą (6 išvada).
5. Siekiant užtikrinti paslaugų kokybę ir tinkamai parengti vaikus savarankiškam gyvenimui, valstybinių vaikų globos įstaigų darbuotojams organizuoti mokymus vaikų parengimo savarankiškam gyvenimui klausimais (savarankiškumo vertinimo, individualaus socialinės globos plano parengimo ir įgyvendinimo ir kt.) (6.1 ir 6.2 išvados).

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

6. Siekiant tinkamai organizuoti globėjų šeimos atranką ir formuoti vienodą globėjų atrankos praktiką savivaldybėse: parengti vaiko teisių apsaugos skyriams metodines rekomendacijas ar vykdyti mokymus / pasitarimus globėjų šeimos gyvenimo sąlygų, asmeninių savybių, teistumo ir kitais svarbiais vaiko gyvenimo sąlygų būsimo globėjo šeimoje vertinimo klausimais (3.3 išvada).

Socialinių paslaugų priežiūros departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

7. Siekiant užtikrinti paslaugų kokybę ir tinkamai parengti vaikus savarankiškam gyvenimui:
 - 7.1. paskelbti įstaigos interneto puslapyje Našlaičių ir įtėvių globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programą ir jos įgyvendinimo rekomendacijas, skelbti kitas parengtas rekomendacijas globos paslaugų organizavimo klausimais (6.1 išvada);

- 7.2. paskelbti įstaigos interneto puslapyje dažniausiai pasitaikančių pažeidimų vaikų globos įstaigose apibendrinimus ir gerosios praktikos, teikiant socialines paslaugas vaikų globos įstaigose, pavyzdžius (6.1 išvada).
8. Siekiant užtikrinti tinkamą globos paslaugas teikiančių subjektų priežiūrą:
 - 8.1. didinti atliekamų planinių patikrinimų apimtį (7 išvada);
 - 8.2. reglamentuoti informacijos apie patikrinimų metu nustatytus Higienos normų pažeidimus, perdavimo visuomenės sveikatos centrams tvarką (terminus ir būdus) (7 išvada).

Siūlymai savivaldybėms

9. Siekiant skatinti vaiko globą šeimoje ir mažinti globos įstaigose augančių vaikų skaičių, ieškoti galimybių ir papildomai remti vaiką globojančias šeimas (2.1 išvada).
10. Siekiant užtikrinti paslaugų kokybę ir tinkamai parengti vaikus savarankiškam gyvenimui, savivaldybių vaikų globos įstaigų darbuotojams organizuoti mokymus vaikų parengimo savarankiškam gyvenimui klausimais (savarankiškumo vertinimo, individualaus socialinės globos plano parengimo ir įgyvendinimo ir kt.) (6.1 ir 6.2 išvados).